

Baka István

Verselemzés

Temesvár. Dózsa tábor

Holnap - szügyig hűsünkben
gázolnak lvi mének.
Egy éj - s a virradat tüzes
tillorqzal csontig éget.

De ma - ma győztesek vagyunk,
jövöthenek, de látjuk.
Harudj hát még szelben, napunk!
Erjedj bora, oryálázat!

Holnapra elicqeztetett:
lakó, bilinesek, börtön.
Hadd higgyük hát - ma még lehet-
országunk volt a földön.

Ha győzünk - tán a győzelem
fordul majd ellenünk.
S ha nem - kitépeth nyelvemen
dadog tovább hitünk.

Ha győzünk - vértől részegen
királya tessük Dózsát.
S ha nem - hát egy marad velem,
holtunkig osztva sorsát.

Vetéseket arat a tűz,
erdőn karóvá éga fa ...
Egelyből néz le ránk s utólsón
harudj nekünk, Jsten Fia!

Természetesen, nagyképszerűségnek tűnik, hogy saját versemet elemzem, de - azt hiszem - nem kell feltétlenül klasszikus rangú művet kiválasztani, hanem esetleg olyant is ~~használni~~, amelynek még irodalmi volta is erősen vitatható. Mémint, magam számára rendkívül tanulságosnak bizonyulhat saját iráromon kipróbálni eddigi elméleti ismereteimet, s ha mást nem is, a "költő" igazi nándékat sikerül megpragádnom (ami klamikus művek esetében nagyon is valószínűtlen lenne).

1. Holnap - mindig hűsünkben
gázolnak úri ménnek.
Egy éj - s a virradat tűzes
villogással csontig éget.

Egy közösség, adottságok Dózsa táborának a döntő összehívás előtti hangulatát, gondolatait igyekvém leírni. Feltételezhető lírai hő - egy a sok közül, aki a közösség sorsát sajátjaként fogja fel, s ezért lenni - 2 versszakot kivéve - többes számban.

A versszak 2 kijelentést tartalmaz. Az első a várható jövő konkrét érzéki képből való megjelenítése, a második - egy metaforában ennek általánosítása. Az első kijelentés tartalma - legrösznek, a másodiké - megbüntetésnek megbütyögésnek.

Némi feszültség a kijelentésekben és azok között adódhat:

1. a jövőt ábrázoló kép naturalisztikus élessége / mindig hűsünkben / s az általa megpragádtatott valóság meg nem teke között / mert holnap len - nem tudni, hogyan történik

2. az első kijelentés konkrét volta 'és a második elvont, általánosított jellege között

3. a második kijelentésben nevező konkrét büntetés / a megbütyögés / és annak metaforikus kifejezése - a természeti képből ábrázolt valóság mindig általános jelentőségű, sorszerűtől tájaitja az egyedi jelenséget.

A 2. kijelentésben nevező metafora külsődleges (szimboli) egyezésen alapul: a hajnal piros mivé, és az ~~az~~ író villog vöröse közötti hasonlóságon.

2. De ma - ma gyöztések vagyunk,
jövöttek, de bátrak.
Harudj hát még nebben, papunk!
Erjedj bona, gyalázat!

A versszak egy kijelentést és két felszólítást tartalma. Az első 2 sor - a kijelentés - a de ellen-
tétel kötéssel kapcsolódik az első versszak-
hoz. A jövö ellenében a jelent ábrázolja. Ki-
emelem a jelen fontosságát a "ma" szó meg-
ismétlésével: ma gyöztések vagyunk, számunk-
ra a jelen fontos, benne van az erünk. A 2
sor ismét az első versszakkal felel - jövö-
tlenek, de bátrak vagyunk, arca veresé-
günk tudatában se tagadjuk meg magun-
kat.

Ironikus burditás emeli ki ennek jelentő-
ségét - "Harudj hát még nebben, papunk!"
- haragság, a győzelem, de még haragság
erőt tudjuk vállalni a harunkat, a re-
ménytelenség tudatát még bejövö bennünk
a hit népsége.

"Erjedj bona, gyalázat!" - Ez a metafora
is általában, ironikusan azt fejezi ki, hogy
amitől megrenegedünk, / a hit: a még harag-
ság, / gyalázathoz ránk, ennek ellenére
állatjuk magunkat benne, mert örömet
ad. ~~okoz.~~ ~~harag.~~

Ebben a versszakban a reménytelenséggel
nemlegesített dacot próbáltam megfogadni.
A ma szó ismétlésével a jelen pillanatot
fontosságát próbáltam kiemelni, a kétszeri
ironikus burditásban ennek a jelennek
ellentmondásossága fejeződik ki.

Jellemzők a verszakra

1. a mely hangok gyalázat
2. A testes / sok mássalhangzól
tartalmazó / nava gyalázat, melyek talán
hozzájárulnak a mondandó súlyosságához.

Pl. "harudj hát" "erjedj bona"

3. Holnapra elvégzetett:
lakó, bilincsek, börtön.
Hadd hiaggyuk hát - ma még lehet-
országunk volt e földön.

A jelen és jövő megjelenése eddig az 1. és 2.
versszak megkezdésében fejeződik ki. Most
-ugyanabban a sorrendben (jövő-jelen) - egy vers-
szakban kerülnek meg egymással.

A jövő elkerülhetetlenségét, végsősorsát
egy - mindipmált időben álló - kabbasi termé-
nussal irakeltetem: "elvégzetett" hangzás-
is megfelel - a kemény t-k rogzása - a tar-
tulomnak. A 2. versszak leírt nevek jelentésük-
nél fogva is komor hangulatúak, hatásukat
erősíti a hármas alliteráció. Mind a három
név testes - az előbbben hosszú magh., a másik
kettőben magának mássulhangjelölés van,
erőn mintén hozzájárulhat hatásukhoz.

A másik két az előző versszak "nép harag"
szókat "magyarán". Ha a jövőnk reménytel-
ten, legalább ma éreznék még a föld, a
hársa birtokosainak megunkat. A köz-
bevetett " - ma még lehet " - mondat e hit
tartalmát időben kerletozna, ezzel is
aláhírva venendit voltát. A közbevetés
meggátolta teni a mondatot, ezzel
nő az expresszivitás - mintegy elakadó
hangon, ingatótan mondja ki a maga
igazát a verse lírai énye, mondjuk, egy
a kérséget reprezentáló énekmondó,
szegénykegy.

A versszak tartalmilag kibővíti a kövi
szemben ömeütköző jelen-jövő ellentét
tartalmát / úy molivum - a föld, a hárs
birtoklása jelenik meg -

- formailag: 1. a négyes mondanivaló
nehéz vettü, rigies ma-
vukban fejeződik ki

2. az ellentmondó részek
közlelt kerülnek egymáshoz és er növeli
a közük levő feszültséget

Stilisztikai eszközök: anchaismus, alliteráció,
meggátolt előadás

5. Ha győzünk - vértől részegen
királyi tessük Dózst.
S ha nem - hát egy marad velem,
hottunkig ostrom sorsát.

Szerkesztileg ugyan a grammatikai - logikai
struktúra, mint az előző versszakban. Az
első két sor valóban annak első két sorára.
(ellenint fordul a győzelem - király len Dózsa)
Sőtellen, hogy Dózsa királyátétele er az elle-
nünkfordulás, de igazán a másik két sor-
ral magyarázom meg - ha vettünk, egy
marad velünk, tehát nem len ér rojtunk, mint
ahogy a győzelem, azsz tehetnk.

Kemerak a vereséggel teljes jövő, hanem
egy győzedelmes is reménytelennek mutat-
kozik. A kőr bezárult.

Er a tragikus felismerésteni a verset aktu-
álissá.

A két versnek együtt stilisztikai egység,
egymást átható ellentmondások szövedéke,
melyek igazán nem is oldódnak fel.

Erést er a fenültsépet valamilyen módon
elviselhetővé kell tenni. Erre volqál a 6. vers-
nek, a vers befejeése.

6. Vetéseket arat a tün,
erdőn karóvá ég, a fa...
Egedből nézz le ránk s utólszor
haszdj nekiünk, Jsten fia!

An első sor megismerésítés - funkciója: a
puntulás érzékeltetése, a karóvá égő fáék
ert is jelentik, de többlet is - szimbolizálják
arokat a karókat, amelyekre az elfogott
jobbágyokkal ültetik (~~karókat a karókat~~)

Itt rimaterek egy konkrét, érseki képhez:
a lírai hős kinnb töprengéseiből felocsidta
megpillantja az égő, puntuló tájat. A befejező
két sor feloldására már erőtehebb, mint a
2. verszake, sthajszenü inkább: beletörődés

a világ abszurditásába, melyet a nintén csak haragudgot mondható Isten fia Gyűsz mintoliról. Isten említésével a mondandó általánosabbá válik.

A puntuló emberi világ is a harag (tehát nem léterő) isteni egymás mellé állítástól azokká jellemzően adódik az utolsó versnek fenülsége, expresszivitása.

Szeged, 1997. febr. 28.

Kedves Szigeti Úr!

Füzi László kérésére küldöm ezt az írást, amely egyetemi szemináriumi házi dolgozatként született, harmad- vagy negyedéves korunkban, 1970 táján. A vers azóta kötetben megjelent, az elemzés még sehol.

Barátsággal üdvözlöm:

Baka Tünde